

Seinäjoen koulutuskuntayhtymän lausunto 21.1.2021 Lausunto luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Seinäjoen koulutuskuntayhtymä kiittää opetus- ja kulttuuriministeriötä mahdollisuudesta antaa lausunto Luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi. Lausunto on jaettu kahteen osaan; yleiset kommentit ja eri lukuihin liittyvät kommentit. Lisätietoja tarvittaessa allekirjoittaneelta.

Yleistä

Seinäjoen koulutuskuntayhtymä toteaa, että lausunnon visio ja tavoitetilassa esitetyt linjaukset ovat osin oikeansuuntaisia. Suomen koulutustason nostamisen tavoitteet ovat kannatettavia. Selonteossa on huomioitu, että koulutuksen saavutettavuus on tärkeää, mutta kuitenkin selonteko lähtee siitä, että muodostuu suurempia koulutuksen järjestäjiä, joilla voi ammatillisen koulutuksen ohella olla myös lukiokoulutuksen järjestämisluvat. Miten käy silloin saavutettavuuden? Mikä on silloin kuntien rooli? Koulutuksen järjestämismalli/ylläpitomalli jää selonteossa epäselväksi.

Suomalaisen koulutusjärjestelmän on oltava dynaaminen ja sen on pystyttävä vastaamaan toimintaympäristön muutoksiin nykyistä nopeammin esimerkiksi tutkinnon perusteiden uudistaminen ja päivittäminen. Koulutuksen laadullisen ja määrällisen ennakkoinnin malleja on uudistettava.

Mikä rooli valtiolla ja mikä koulutuksen järjestäjällä? Ammattikorkeakouluissa ja korkeakouluissa valtion rooli on vahvistunut, mutta miten on jatkossa muilla koulutusasteilla? Selonteko ei ota tähän kantaa.

Oppivelvollisuuden nousua ei ole selonteossa huomioitu eri koulutusasteiden toiminnassa. Ikäluokkamuutokset vaikuttavat merkittävästi toisen asteen koulutuksen järjestäjäjärakenteeseen. Selonteko ei ota tähän asiaan riittävän voimakkaasti kantaa.

Rahoitus ja sen riittävyys ja ennakoitavuus (realismi) on vain niukasti huomioitu selonteossa, joten miten mahdollistuu julkisen talouden kestävyysvajeen korjaaminen? Koulutuksen rahoituksen ennakoitavuutta tulee lisätä kaikkien koulutusmuotojen, myös ammatillisen koulutuksen, osalta. Rahoituksen ennakoitavuudessa ja tulee pirstalemaisesta ja lukuisista erikseen haettavista, määräaikaisista rahoituksista siirtyä pysyvämpään kokonaisuuteen.

Aikuisten koulutustason nosto ja väestön koulutustason ylläpito ja korottaminen ovat tärkeitä tavoitteita. Jatkuvan oppimisen visio voisi kuitenkin olla tavoitteellisempi. Suomen kilpailukyky, hyvinvointi ja menestyminen tulee jatkossakin pohjautumaan korkeaan osaamistasoon.

Näkyykö linjauksissa työelämän ja koulutuksen osaamisen kohtaanto, joka edellyttää tiivistä yhteistyötä oppilaitoksilta ja työelämältä. Oppilaitos-yritysyhteistyö pitäisi näkyä enemmän

Selonteossa korostuu tutkintonaäkökulma. Sitä voisi kohdentaa vahvemmin tutkinnon osien suorittamiseen vrt. osaamisen päivittäminen ja työssäolevien koulutus

Seuraavassa on kirjattuna eri lukuihin liittyviä kommentteja

Luku 2; Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

”Kaikilla on mahdollisuus kehittää ja uudistaa osaamistaan työuran eri vaiheissa riippumatta taustasta, työpaikasta tai elämäntilanteesta”, □ saatavuus??

Koulutuksen ja tutkimuksen tavoitteissa maininta ”Toisen asteen koulutuksen tulee vastaisuudessa kyetä muuttumaan yhteiskunnan ja työmarkkinoiden mukana”. Tavoite on jo nyt tämä. Jotta koulutus pystyy aidosti, nykyistäkin vielä joustavammin mukautumaan yhteiskunnan muutoksiin, vaatii se koulutuksen järjestäjiltä reagoitiherkkyttä ja esim. järjestämislupaprosessin nopeuttamista/yksinkertaistamista myös englannin kielellä toteutettavan ammatillisen koulutuksen osalta

Työelämän muutosten vaikutuksia opetuksen sisältöihin tulee huomioida koulutuksen sisällöissä ja tutkinnon perusteissa. Näihin liittyvät valtakunnallisiin prosessit hitaita. Reagoitiherkkyttä tarvitaan lisää. Painotettaessa joustavuutta ja yksilöllisyyttä koulutuksen järjestäjän tasolla ja toiminnassa, tulisi painottaa myös joustavuutta kansallisen tason päätöksenteossa.

Luku 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Tällä hetkellä toisen asteen koulutukseen tullaan osin heikoillakin valmiuksilla perusasteen jälkeen. Olisi tärkeä kohdentaa resursseja siihen, että perusasteen jälkeen jokaisella toiselle asteelle siirtyvällä olisi riittävät valmiudet ja sen myötä oppivelvollisuuden laajenemisen toimeenpano helpottuisi

Luku 3.2 Toinen aste

Kokonaisuutena toisen asteen ammatillisen koulutuksen tulevaisuudesta ja visiosta jää selonteossa ”sumuinen kuva”.

Koulutustason alueelliset erot on merkittävät. Myös koulutuksen saatavuus ja saavutettavuus eroavat alueittain. Saavutettavuuden turvaamiseksi tulee kehittää joukkoliikennettä tai opiskelija-asumista ja niihin liittyviä tukimuotoja yhdenvertaisuuden turvaamiseksi. Koulutuspoliittisessa selonteossa korostetaan koulutuksellista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koko Suomessa. Suomi on kehittynyt ja kehittyy alueellisesti eri tavalla, joten koulutuksen kautta tulisi voida vaikuttaa siihen, että alueelliset kehityserot pienenisivät. On todettu, että koulutuksellisen tasa-arvon suunta on nyt ollut heikentyvä. Mm. kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisten kohdalla on suuria eroja koulutuksellisessa tasa-arvossa. Eli niin alueelliseen kuin kohderyhmiin perustuvaan koulutukselliseen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen tulee kiinnittää jatkossakin huomiota

ja varmistaa riittävät resurssit siihen. Näitä on selonteossa tietyin osin painotettukin, mutta näkyykö siinä riittävästi erityisesti nuo alueelliset erot?

Toisen asteen koulutus tuottaa yleisen jatko-opintokelpoisuuden. Vuonna 2030 puolet 25-34-vuotiaista tulisi linjauksen mukaan suorittaa korkeakoulututkinnon. Nivelvaihe-ohjausta ja mm. toisen asteen ja ammattikorkeakoulujen/korkeakoulujen siltaopintoja tulisi kehittää yhdessä luontevaksi osaksi niille, joilla on valmiudet korkeakouluopintoihin. Näin koulutusajat myös lyhenevät ja opiskelijoiden motivaatio säilyy kun kaikille on riittävän haasteellisia opintoja tarjolla myös oppivelvollisuuden laajenemisen myötä

Ammatillinen koulutus on viime vuosina tiivistynyt merkittävästä, mutta lukiokoulutuksen verkosto on säilynyt entisellään. Miten turvataan riittävä työelämän tarvitsema ammattiosaaminen eri alueilla ja toisaalta, mitä tapahtuu lukioverkostolle?

Ammatillisessa koulutuksessa on nyt jo iso osa aikuisia, jopa yli puolet ja siten jatkuvan oppimisen toteutus ja toimintamuodot ovat keskeisiä työelämässä olevan osaamisen varmistamiseksi.

Digitaalisten palveluiden merkitys tulee korostumaan ja oppivelvollisuuden laajenemisen myötä tulee nämä palvelut myös eri koulutusasteiden välisen tiedon siirtämisessä varmistaa.

Selonteossa todetaan (s. 22), että *”korkeatasoinen ammatillinen ja lukiokoulutus tuottavat kaikille nuorille vahvan pohjan sekä yhteiskunnassa että työelämässä toimimiseen ja jatko-opintoihin siirtymiseen”*. Työelämään siirtymisen ja työelämässä toimimisen turvaamiseksi erityisesti fyysisesti keskiraskailla koulutusaloilla tulisi edistää opiskelijoiden fyysistä työkykyä suunnitelmallisesti koko opintopolun ajan ja turvata opiskelijoille riittävät valmiudet huolehtia fyysisestä työkyvystään. Esimerkiksi alle 21-vuotiaista lähihoitajaopiskelijanaisista 63 % harrastaa vähän kestävyysliikuntaa. Työkykyennusteen mukaan vain yhdellä prosentilla heistä tulee olemaan 50-vuotiaana kestävyyskunto keskiraskaisiin töihin riittävällä tasolla, mikäli liikunnan määrä pysyy samana (LIKES-tutkimuskeskus 2019).

Yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistetään toisen asteen koulutuksessa, -tavoitteessa on kirjaus: *”turvataan kaikille toisen asteen opiskelijoille heidän tarpeisiinsa vastaavat opiskeluhuollon palvelut sekä mahdollisuus henkistä ja fyysistä hyvinvointia tukevaan toimintaan oppilaitosyhteisössä yhdenvertaisesti maan kaikissa osissa toimintatapoja ja tarvittaessa myös lainsäädäntöä ja rahoitusjärjestelmiä kehittämällä (s. 25).”* Tämä on tärkeä kirjaus, joka tukee myös Suomen hallitusohjelman Liikkuva opiskelu -ohjelman tavoitetta lisätä opiskelijoiden fyysistä aktiivisuutta ja opiskelukykyä kehittämällä oppilaitosten toimintakulttuuria.

Rahoitusjärjestelmän osalta olisi hyödyllistä kartoittaa keinoja, joilla koulutuksen järjestäjiä voitaisiin kannustaa seuraamaan ja edistämään opiskelijoiden fyysistä ja henkistä hyvinvointia sekä ammattialakohtaista työkykyä. Myös ammatillisten tutkintojen perusteissa ja lukion opetussuunnitelmissa on tärkeä huomioida opiskelu- ja työkykyisyyden edistämisen sisällöt.

Oppivelvollisuuden vaikutusten seuraaminen ja arviointi tulisi tuoda vahvemmin näkyviin. Myös korjaavia toimenpiteitä tullaan tarvitsemaan.

Ammatillisen koulutuksen yhteistyötä korkeakoulujen kanssa tulee vahvistaa sekä roolia innovaatioketjussa selkiyttää. Periaatteena tehdään (ammattillinen koulutus), testataan (AMK) ja tutkitaan (yliopisto).

Yhteistyötä lukion ja ammatillisen koulutuksen välillä korostetaan ja erityisesti sitä, miten ammatillinen koulutus hyödyntää lukion osaamista ja tarjontaa. Myös näkökulma miten lukio hyödyntää ammatillisen koulutuksen osaamista, tarjontaa ja hyviä työelämäsuhteita on hyvä ottaa esille esim. tuleva yrittäjyyden ja työelämäosaamisen diplomi.

Ammatillisen koulutuksen vahvempi yleissivistävä osaaminen on jatko-opiskeluvalmiuksien kannalta hyvä asia, mutta tulisi huomioida erilaiset tavoitteet ja taustat aikuisväestön kouluttamisessa. Työelämässä toivotaan yhteisten tutkinnon osien osaamista, mutta sisällöt ja opetus tulee olla työelämälähtöisiä. Toisaalta oppivelvollisuuden laajeneminen ja opiskelumotivaation säilyminen tuovat osaltaan tämän tavoitteen myötä uusia haasteita.

Luku 3.3 Korkeakoulut:

Luku 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

Luku 3.5 Vapaa sivistystyö:

Luku 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen:

Jatkuva oppiminen ja osaamisen päivittäminen on keskeistä koulutustason nostamiseksi ja ylläpitämiseksi. Selonteossa ei ole lainkaan toimenpiteitä, joilla jatkuvan oppimisen vahvistamista toteutetaan. Jatkuvan oppimisen viraston perustaminen on valmisteilla, mutta sen toiminnan tavoitteet ovat epäselviä. Yhteistyön tekeminen eri ministeriöiden välillä (OKM ja TEM) sen sijaan erittäin tarpeellista ja toimenpiteitä sen kehittämiseksi on edistettävä.

Koulutuksen kasaantumiseen on kiinnitettävä huomiota ja uudenlaisia toimintamalleja sekä kannusteita tarvitaan, että saadaan koulutukseen osallistumis pohjaa laajemmaksi ns. hakevan toiminnan kehittäminen. Esimerkiksi useilla tekniikan aloilla on vaikeaa saada työssäkäyviä päivittämään osaamistaan, vaikka työympäristöt nimenomaan näissä ammateissa uudistuvat automaation ja robotiikan myötä nopeasti.

Erityisesti jatkuvan oppimisen rahoituksesta ja aikuisopiskelijoiden sosiaalisista etuuksista opiskeluaikana on sovittava parlamentaarisesti.

Oppisopimuskoulutuksen uudistukset ovat olleet onnistuneita ja sen kehittämistä tulee jatkaa myös jatkuvan oppimisen näkökulmasta. Työssäkävien ammatillinen lisä- ja täydennyskoulutus tulee jatkossa olemaan oppisopimuskoulutus painotteista. Työnjako OKM ja TEM välillä selkiytettävä jatkuvan oppimisen osalta.

3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

Selonteossa on nyt nostettu erityisesti tarvetta kehittää varhaiskasvatusta ja huolehtia ruotsinkielisestä opetuksesta. Opettajakoulutuksen kehittämisestä todetaan tärkeä asia, tosin hyvin yleisesti: Suomessa on lähitulevaisuudessa hallitusti suunnattava opettajankoulutuksen ja muun henkilöstön koulutuksen painopisteitä uudestaan.

Oppivelvollisuus oli mainittu koko kappaleessa vain kerran -> sen vaikutukset ja sitä kautta syntyvät tarpeet tulisi huomioida selonteossa monipuolisemmin.

Opettajien koulutuksen painopisteinä olisi tärkeä huomioida oppivelvollisuuden mukanaan tuomat uudet velvoitteet.

- Esimerkiksi opettajakoulutuksessa tulisi lisätä painopistettä pedagogisesta näkökulmasta, puolueetonta eri oppimateriaaleihin perehtymistä. Oppivelvollisuuslain (opiskelijalle maksuton oppimateriaali) myötä opetushenkilöstön kuulemisvelvoite oppimateriaalin hankintojen yhteydessä tuo opettajalle lisää vastuuta. Oppimateriaalin merkitys vain kasvaa tulevaisuudessa, opettajille olisi tärkeä opettaa oppimateriaalin laatimista.
- Painopisteenä pitäisi näkyä edelleen ohjaava opetus, opiskelijoiden yksilöllinen ohjaustarve ja sitä kautta opettajien ohjausosaamisen vahvistaminen on tulevaisuudessa entistäkin tärkeämpää.

Opinto-ohjaajien koulutuksen kehittäminen ja määrän riittävyys tarkastelu on tärkeää. (Oppivelvollisuuslain ohjaukseen liittyvät uudet velvoitteet, ammatillisen koulutuksen lain uudelleen ohjauksen velvoite)

Selonteossa todetaan myös, että ennakoidaan opettajien ja muun henkilöstön tarpeet ja opetustoimessa tarvittavan ohjaus-, tuki- ja oppilashuollon henkilöstön tarve systemaattisella ja selkeällä toimintamallilla.

- Toimintamallissa tulisi huomioida ja tarkentaa erityisesti koulutuksen järjestäjän rooli tuki- ja oppilashuollon asioissa. Mitä tavoitellaan? Mihin on mahdollisuus? Tarvitaanko mitoituksia, vai miten riittävyys turvataan?
- Toimintamallissa pitäisi huomioida koulutusten eri nivelvaiheet ja niihin liittyvän ohjauksen yhteistyön kehittäminen ja mahdollistaminen. Nyt monet asiat ovat lainsäädännön kautta mahdotonta toteuttaa mm. tiedonsaantioikeus

Selonteossa todetaan, että henkilöstöpulaa on erityisesti kelpoisten erityisopettajien osalta. Erityisopetuksen osaamista vahvistetaan. Tulevaisuudessa on tärkeää turvata pätevät opettajat myös taito- ja taideaineissa, joissakin kieliaineissa ja erityisopetuksessa, erityisesti harvaan asutuilla alueilla. Myös pätevien opinto-ohjaajien riittävyys tulee turvata.

Erityisopettajien koulutuksessa tulisi huomioida se, että erityisen tuen tarve painottuu kouluasteesta riippumatta akateemisiin aineisiin -> tämä asia olisi tärkeä huomioida ammatillisessa erityisopettajakoulutuksessa. Tällä hetkellä erityisopettajakoulutus ei anna samalla tavalla pätevyyttä kaikille kouluasteille, kuten opinto-ohjaajan koulutus antaa. Ammatillisessa erityisopettajakoulutuksessa ei ole painopisteenä akateemisten aineiden erityisopetus.

Erityisen tuen osalta olisi tärkeää ammatillisella toisella asteella jatkaa erityisen tuen muotojen kehittämistä, mm. tukiopetus, osa-aikainen erityisopetus.

Luku 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus:

Luku 3.9 Opintotuki

Selonteossa todetaan, että opintotuella edistetään koulutustason nostoa, koulutuksellista tasa-arvoa sekä osaavan työvoiman saatavuutta.

Selonteossa oli tärkeitä nostoja: indeksikorotus, korotuksia opintorahaa, *opintotuen rakenteen tarkastelu osana sosiaalihuoltoa*.

Isossa mittakaavassa tärkeää on, että opiskelijan tulorajoja tarkastellaan eli opiskelijan omia tulorajoja korotetaan opiskelun ja työssäkäynnin yhdistämisen edistämiseksi.

Selonteko ei ota kantaa oppivelvollisuuslain tuomiin muutoksiin – niihin olisi syytä ottaa kantaa; opetusmateriaalin maksuttomuus, muutokset koulumatkatukiin ja asumiskustannuksiin, aiheuttavat koulutuksen järjestäjille arviolta kolminkertaiset kustannukset siihen nähden mitä niihin tehty varaus valtion budjetissa on. Samalla vapaa hakeutumisoikeus säilyy. Tämä tuo myös tukien osalta eteen erilaisia pohdintoja.

Selonteossa (s. 42) todetaan, että *”opettajankoulutuksen ja muun henkilöstön koulutuksia kehitetään, niiden laadusta huolehditaan ja koulutukset kohdennetaan oikein”*.

Tulevaisuudessa on tärkeää kouluttaa kasvatus- ja opetusalan ammattilaisia hyödyntämään liikunnallisuutta ja fyysistä aktiivisuutta kasvun, oppimisen sekä opiskelu- ja työkyvyn edistämisessä.

Asumistuki:

Mikäli ruokakunta muodostuu parista, josta toinen on työssäkäyvä ja toinen opiskelija, jää opiskelija yleensä ilman asumistukea. Nykymaailmassa seurustelevat parit jakavat kuitenkin yleensä kustannukset puoliksi, eikä toinen elätä toista. Systeemiä pitäisi muuttaa rohkeasti siihen suuntaan, että kumppanin tulot eivät vaikuta opiskelijan asumistukeen.

Luku 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet:

Luku 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

Suomalainen koulutusjärjestelmän on tarjottava maahanmuuttajataustaisille tasa-arvoiset ja yhdenvertaiset mahdollisuudet osaamisen kehittämiseen sekä tutkinnon hankkimiseen.

Maahanmuuttajien integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan edellyttää koulutusta, kielitaitoa ja työllistymistä. Työperusteisen maahanmuuton toimintamallia tulee kehittää ja edistää yhdessä työelämän kanssa.

Koulutuksen järjestäjille tulee turvata riittävät resurssit maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden tukitoimiin. Maahanmuuttajataustaisten koulutusmahdollisuudet ovat moninaiset ja työnjakoa koulutustoimijoiden kesken tulee tarkastella kokonaisuutena.

Maahanmuuttajataustaisten koulutuspolkuihin (erityisesti työn ohessa) on kiinnitettävä huomiota, että he pääsevät etenemään työurallaan vastuullisimpiin työtehtäviin.

Luku 4 Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät.

Allekirjoitus:

Reija Lepola

kuntayhtymän johtaja, rehtori

Seinäjoen koulutuskuntayhtymä Sedu

040 830 4256

reija.lepola@sedu.fi